

Iktatószám

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Oszályozás

9.439

Szerző Kémeri S.

Cím A háboru tizenegyedik hónapjában

Forrás: Világ.

Bp.

1915 V/13

(Hely)

(Köt. v. füz.)

Tételek

Idő

1915

Személy

Helyszám

A háboru tizenegyedik hónapjában

A Rózsadomb álmosan nyújtózó öreg fáit, juniusi rózsáktól színes kertei közt, apró, mohos kövü házak riadt ablakai nézegetik a nagy, monstruózus, új bérpaloták rikitó cifra-ságait. Hajdani hű társuk helyén kevélyen emelkedőket, amint messze áttekintenek rajtuk. Mi lesz a sorsuk e jövődő szelétől ide sodort bérpaloták közt, Gül-Baba egykori szagos rózsakertjében?... A mecset közelében több zöldgyepes tér. Pittypalattý és kakukszó hangzik. Buzátérlelő meleg forrósitja a keskeny, meredek utcák kópott kőköckáit. A kúricalisztes friss kenyér nehéz, fojtó illatától rekedt levegős, sok zege-zugos, romantikus budai utcát. Nem veri el jég, milyen lesz a közeledő aratás?... Lompos viharfelhők az égen. Valahol, a közeli üres telkeken, egy kóbor kutya nagyon csahol...

Lebocsátott függönyös, hűs csendességem nyugalmában: kifelé nészelek.

Mély, erős, de lassu és vonatott dübörgés hömpölyög az uton. Megrezdül az ablakok üvegé. Fel sem émelem csukott pillámat. A földet verő egyhangu, kelétiessen nyugodt és sulyos ládbogásról már megismerem, a viszhangos távolból is, hogy ezek a mi vörös fezes bosnyák katonáink. Ugy jönnek, mint a gond, vagy a töprengés. Kiméren, majdnem vónakodva, először lassan, aztán mennydörgésszerűen. Alig emeli könnyü boeskorhoz szokott lábuk, a sokkal nehezebb bakancsot, de amint a földre üti, izmuk erejétől, mégis nyugodtan...

budai régi kövek. Először a mult nyár derekán jöttek lobogós ujjú, kivarrt vászoningben és sokan turbánnal. Nemzeti viseletükben még hatalmasabb, marconább alakukak voltak, mint az uniformis egyformaságában. És milyen félelmesek hengeres mellükkel, széles, erős hátukkal, dus szakállal, kemény kifejezésű sással. Csak szemük volt bus, ellágyulón gyöngéd.

Ha délben, csajkával kezükben, az ablak előtt haladtak, kérdeztük:

— Dobró-e smaruceli? (Jó-e ételük?)

— Varlo dobró, — csettintett nyelvével egy nagy bajszos bosnyák népfelkelő, — istina e varló dobro! (Nagyon jó, igazán nagyon jó!)

Ezt még a mult nyáron mondták, mikor még gyakran énekelték szomorgós, elnyújtott melódiájú népdalaikat. Esténként, ha az Áldás-utcai kaszárnyává változott iskolába pihenni tértek, a vérmezei gyakorlatok után, elhallgattuk szláv lelkük végtelen busongását, hazaküldő bucsudalukban:

„Zbogom mojá sladkó ljubica,
Zbogom szezitra, mojá májkica.
Zbogom Sarajevo, Miliacka,
Zbogom gená, máli jóracka...“

(Isten veled édes szeretóm, Isten veled nővérem, anyácskám. Isten veled Sarajevo, Miliácska-folyó, Isten veled feleségem, fiacs-kám báránykám.)

Ma ritkán dalolnak, de sűrűn kérdezzetik a Gül-Baba sírját. Imádkozni mennek oda, És az Áldás-utcai kaszárnya mellett már kórház is van. Falusi, magyar parasztasszonyok, rozmaryng és boldogasszony levelét préselő,

kapcsos fekete bőr imakönyvvel kezükben, nem egyszer megkérlik a pirosfezes bosnyák katonát: mutatná meg nekik, merre van a kórház, sebesült katonafiuknak. A bosnyák oly részvétellel hallgatja, mintha minden szavát értené.

— Spítál? — bólogat résztvevően, amint az asszony kebeéből előszedett írást meglátja.

— Igen, igen vitéz uram, az ispotály...

És a bosnyák katona vezeti a szegény magyar anyát, magyar feleséget, a kaszárnya melletti spítálhoz. Beszélgetve mennek, szavát ugyan nem értik egymásnak, de azt tudják, mi a mondanivalójuk. És mégis csak jól eligazodnak a teljesen idegen szóból.

Hajnali álmomban is tudom, fejemet sem kell a vánkosról felemelni, mikor a magyar fiuk jönnek. Jó messze lehetnek még, de lábuk ütemének dobbanó ritmusára már felserkennek meleg érzéseim, meghatódott büszkeségem.

Élénk függővel...
elszánt keserűséggel, úgy jönnek, mintha a menny és a föld összezajlott volna dacosan erős, akarattól kemény megmozdulásukra. Tüzes muzsikájú nótázásukban sir és kacag a lelkük, amint Mollináry-kék siphájukra tüzött cserfaággal kilépnek a honvéd bakák. Erősen, délcegen, mindent tulharsogó robajjal vonulnak el, mintha fejük fölött valami végzetszerű, nagy veszedelem terjesztené szét feketén sühogó szárnyát.

Földréngésszerűen reng a föld menetelő lábuk nyomán. Egyre indulnak a magyar és bosnyák katonák...

Az itthonmaradottak élete csendesen folvik sekélyesedő medrében. Akit kenyérszerző

munka, vagy különösebb érdek nem köt ide Budapest szédületesen dráguló, gonddal küzdő életéhez, — az siet le a vidék valamelyik kevésbé mostoha tájára. Erről beszélnek, hadbavonult családfentartóiktól elárvult szomszédaim. Ezt mesélte a minap, mikor csekély javításért betértem, egy Margit-köruti ékszerész ismerősöm:

— Tönkrement családok potom áron vesztetik a sok szép régi ötvös munkát. Tessék nézni: násfá, karkötő, mellű, függő! Ez még semmi, de a sok evőkészlet! Tömör ezüst, féláron: Nem is féláron, adnák, ahogy kérésem. Csak lenne heverő pénzem bele fektetni, jó üzletet csinálhatnék a háboru után. Igy csak tanácsolom: ne adogassák el félig ajándékba. Bizony azt felelik: kell, muszáj fekete hadikenyérre váltani öreg anyáik ékszereit. Sok késerves történetet hallok egy-egy gyűrű, aranyóra kínálgatásakor. Megdöbbenő a kis családok letörése, szétzüllése. Vidékre menne mindenki, aki itt nem boldogul. Ezeknek a kanalaknak a gazdái is elvándoroltak már budapesti lakásuk nyomorúságából.

Belenyul az egyik faliszekrénybe, elővesz három nehéz ezüstkanalat, levesest, tejest és főzelékmerítőt. Izlésesen egyszerűek, az ötvenes, hatvanas évekből valók.

— Néhány napja, hogy elindultak szegények. Feleségem az állomáshoz kísérté őket. Vitt a három cérnaszál kisasszonynak és elbetegesedett anyjuknak néhány szál virágot, meg egy kis harapnivalót az útra. Hihetetlenül kevés volt a podgyászuk: négyüknek két ötvencentiméteres papirdobozba csomagolt ruhanemű. Minden egyéb holmijuktól meg kellett válni, de egy elvénült, reumas kis kutyát és egy kalitkába zárt kanári madarat mégis magukkal vittek... Az ötgyszeremes özvég anyja a betegségig kimerült volt már akkor is, amikor a kanalaival eljött. Nem akartam őket megvenni. De leroskadt egy székre és olyan hangon mondotta: „Most már igazán nincs erőm tovább hurcolni, kínálgatni, vegye meg, ahogy akarja, szükségem van egy kis pénzre”, — hogy a feleségem azonnal megvette. Az alku abból állott, hogy nagyon összeharátkoztak. Gondját, baját elmondotta. Két fia a háboru elején bevonult. A mérnököt, hidépítéskor örvényes vízbe sodorta a lecsapott gránát, a levél, a pénz, amit nővéreinek akart küldeni, az is elveszett. A jogász, aki cöl korában egy ügyvédnél dolgozott és fizetését, mint a többi testvér, hiánytalanul hozta mindig, háztartásukat vezető édes anyának: hónapok óta fogoly a szibériai Irkutzkban. Idősebb leánya zongoraleckéket adott, de háboru miatt tanítványai vidékre vonultak

vagy lemondtak a zongorázásról. A közbülsőnek angol és francia leckeorák volt a foglalkozása, az ő tanítványai nem akartak ellenséges nyelvet tanulni. A legkisebbet, a konfekciós-üzleti elárúsítónót, szintén a háboru miatt, a megcsappant forgalomért, bizonytalan időre, fizetés nélkül szabadságolták. Igy maradtak el tőlük a kenyérkereset. Hamar elfogyott a kevés félretett pénz, aztán zálogba tették és eladogatták holmijaikat. De új foglalkozást nem találtak. És jött a hír, hogy szomorú életük legfőbb reménye, a közbülső leány jegyese: elesett a harctéren. Mi lesz most belük a vidéken? ... Ma sok ember kivet a főváros...

A budapesti élet akadálytalanul tovább hömpölyög az elmerült, vagy felszínre került kisebb-nagyobb egzisztenciákkal. Még csak a villanyosok sem állottak meg, bár harcba vitték a kalauzokat. Ma nők osztják a jegyeket. Szorgosak, figyelmesek, nem gorombáskodnak az utasokkal. Csendben, rendben foly a munkájuk, nincs hiba, nincs fennakadás. De fel-

tűnt fáradt, kimerült arckifejezésük. Kerestem, és hamar megtaláltam az okát: folyton talpon vannak, sebesre állják a lábukat. Nincsen lecsapható ülőhelyük a kocsijárájánál, mint Németországban, vagy Európában minden civilizált államában, a férfi kalauzoknak is. Ha több állomáson keresztül is teljesen üres a kocsi: nem szabad leülniök egy percre sem. Szédülhet akárhogy a fejük a halálos fáradtságtól. Egyik sem mert panaszkodni. E nehéz megélhetés napjaiban igazán rá van mind-egyik utvalva ennek a keresetnek szükségességére. Egy állás nélküli színész, öreg édes apjáért kalauzokodik, egy árvaleány nevelő-anyaéért, akit a háboru fosztott meg fiától, egy fiatal asszony három gyermekéért. És talán mind nemes és önfeláldozó céllal, vagy akár magáért az öntudatos, dolgozó megélhetésért. Nem érdemi-e meg ez a sok derék nő, ha nagyon elfárad, hogy egy kicsit leülhessen? Nem kötelessége-e munkaadójának arról gondoskodni, ha csak egy szemernyit is humánus? ... Csak egy merte közülök sóhajos óhaját kimondani: „Ha leülhetnék egy-két percre, de felfrissülne a lábam! ... Amikor majd végképpen nem bírom naphosszat az állást: mégis csak vidékre fog kelleni menni...”

Beteg régi óram doktorát, a krisztinaköruti órát, vacsoránál találom. A pár évi szomszédtság és a muzsikáló bidermayer-orák révén meghitt a barátságunk. Leülök kis családja mellé, a tikk-takkoló órák közzé. Kérdezem: van-e kilátás szép muzsikálásra, megy-e az üzlet a háborus időben?

— Az üzlet jól megy, talán jobban is, mint békeidőben. Öreg óra kerül ma sürűn. Mindenüket eladogatják az elárvult familiák és elszélednek a vidékre, ahonnan pár évtized előtt a fővárosba kergette őket a dobszó. Ma innen üzi el őket a háboru. És visszatérnek próbálkozni: hátha pihenni, megélni lehetne a még a vidéken... A minap egy óra-amatőr lakását üritettünk ki pesti régiségkereskedő komámmal, kis leányom keresztapjával. Nem volt vidám ez az élet. Az öreg gyászruhás nagysága úgy járt-kelt, mint a kísértet, gondosan megőrzött, egy századnál is messzebb nyúló emlékü, régi családi butorai közt. Az összegyűjtött sok érdekes régi órát: falit, asztalit, tarsolyba valót, meg úgy mutogatta, nézegette elgyönyörködve; mintha lehetetlen lenne tőlük elszakadnia, akár saját lelkének legtitkosabb rugóitól. Tüdőveszes leányának már könnyebb volt a válás. Lemondó kézlegyintéssel egyre azt hajtogatta: Tudod, anyám, nekem falusi levegő kell, megölték tudómet a budapesti gyárkémények... ezt az öreg cokmókot már nem hurcolhatjuk, ha szállítani lehetne, se vihetnénk: szétmálnának, olyanok, mint a mi családunk, nincs már erejük. János bátyám fellábu, Gergelyt eltemettük... én már megfulladnék, ha itt maradnék Budapesten... csak el a vidékre, anyám!... Amikor így beszélnek, végig fut a hideg az ember hátán. Mi lesz, hogy fogunk itt élni, a lassanként elhagyott fővárosban?...

Az asszony tölt, félliteres zöld üvegből. Megiszunk egy korty vörös bort.

— Bizony nem igen van mire inni. Mi már hónapok óta alig eszünk húst. Nemcsak, amiért patika-áron mérik, de annyiira nem friss, akárhol vesszük, hogy már nem is kívánjuk. Rászokunk a Budapesten éppen nem olcsó főzelékre.

Az óráspár tizenkétéves leánya és a fiatal kis cseléd, egy órát szednek szét. Gondosan, óvatosan, összedugott fejfel.

— Az óras-mesterségre tanítom őket. Annyi sok férfi élete elpusztult. Órásook lesznek mind a ketten. Most már bevonult segédemet pótolják. A feministáknak köszönhetem a jó tanácsot.

Nyugodtnak tetsző felszine alatt, így forr, kavarog, ujul és pusztul Budapest: a háboru tizenegyedik hónapjában.

szik. És ilyen kétes értékű ellenséget kell egovernünk...

Az oroszoknak Galiciában olyan győzelék volt, melyet Miklós nagyherceg Joffre-intézett sürgönyében a keleti harctér leg-tenkényebb eseményének minősít. Ebben a cben még nem tudunk mást a galíciai harc- mint a győzelem hírét. Bár már ez is